

Abdon Terrades, figura clau del segle XIX català

El pioner del republicanisme català modern

Aquest any es commemora el bicentenari del naixement del polític i escriptor Abdon (o Abdó) Terrades, que va néixer a Figueres el 1812 i que morí, exiliat, a Medina Sidonia (Andalusia), el 1856.

ENRIC PUJOL > TEXT

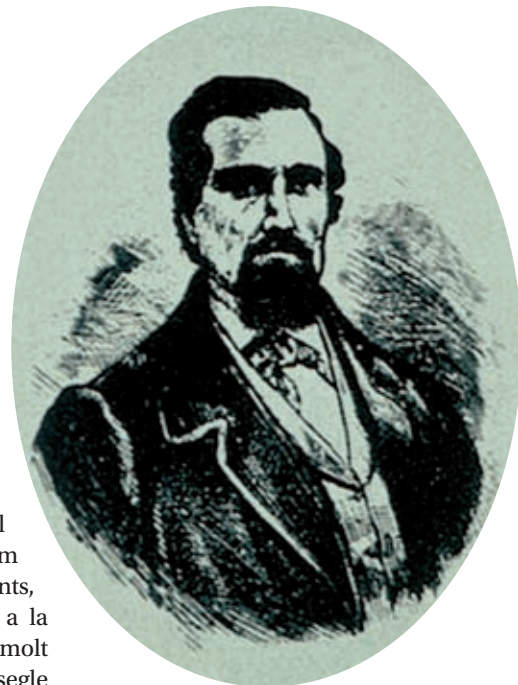
Fou elegit alcalde de Figueres i va ser un destacat francmaçó vinculat al carbonarisme, moviment que adoptà formes de la maçoneria tradicional, però adaptades a un discurs democràtic i social radical. Així mateix, fou el que ara en diríem un escriptor «compromès». Compongué la cançó *La Campana*, que arribà a ser un himne per als republicans catalans del segle XIX, i escrigué la peça teatral antimonàrquica *Lo rei Micomicó*. Va ser també un dels primers polítics del seu temps que va usar el català en els mítings.

Apòstol de la democràcia

La seva condició de líder dels primers nuclis republicans (inicialment denominats «demòcrates») sorgits durant els anys quaranta i cinquanta del segle XIX el convertí en un dels principals referents d'un moviment polític que posteriorment adquirí un relleu molt im-

portant. Per als republicans que aconseguiren instaurar la Primera República espanyola, el 1873, i per als del primer terç del segle XX, fou un pioner. Així, l'escriptor Carles Rahola el va incloure en el seu llibre *Vides heroiques* (1932) com a una de les figures més rellevants, per bé que no estalvià crítiques a la seva actuació, que podia semblar molt agosarada per a un republicà del segle posterior, ja que Terrades era partidari d'una via insurreccional i armada per derrocar el règim monàrquic —de nul·la base democràtica— del seu temps. No en va visqué uns temps molts convulsos, durant els quals Catalunya fou sotmesa a un estat d'excepció permanent. Foren els temps de la Primera i

Terrades era partidari d'una via insurreccional i armada per derrocar el règim monàrquic

>> *Abdon Terrades i Poli, Figueres, 1812 - Medina Sidonia, Andalusia, 1856.*

la Segona Guerra Carlina, i de diferents intents insurreccionals democràtics.

El valor de la seva condició de pioner del moviment i la seva vida amb episodis certament heroics han fet que també els historiadors actuals en parlin de manera laudatòria. Un dels seus primers biògrafs moderns, Josep Soler

>> *Els republicans federals
tenien com a himne la cançó
La Campana.*

Vidal, li atorgà el qualificatiu d'«apòstol de la democràcia catalana», en el llibre que li dedicà, el 1983. Un altre estudiós, Jaume Guillaumet, en publicà, més modernament, una extensa biografia: *Abdon Terradas. Primer dirigent republicà, periodista i alcalde de Figueres* (2000), que és l'estudi més aprofundit que en tenim actualment. Tots dos autors coincideixen, juntament amb d'altres historiadors i crítics destacats, a assenyalar que fou una de les personalitats polítiques catalanes més importants del seu segle i un escriptor més que notable.

Certament, és un dels grans noms que la ciutat de Figueres i la comarca de l'Alt Empordà han aportat al país. Però Terrades no va ser només un fill insigne d'aquella ciutat, sinó que també en fou alcalde en diferents moments molt conflictius (el 1842 i el 1854-1855) que impossibilitaren que pogués exercir el seu mandat. Tanmateix, la seva elecció, en dos dels pocs moments en què s'aplicà el sufragi universal masculí, evidència que tenia el suport d'importants sectors ciutadans i que aquests es corresponien no tan sols als d'extracció social més humil, sinó

també a importants sectors del que ara en diríem la classe mitjana popular. En la primera ocasió, el 1842, arribà a ser elegit i destituït fins a cinc vegades per no voler jurar fidelitat al general Espartero, aleshores regent. Malgrat que no va poder fer un exercici continuat del seu càrrec, és considerat el primer alcalde republicà de Catalunya elegit democràticament, cosa que reforça el seu caràcter de líder pioner.

La seva actuació no se centrà només en la seva ciutat i comarca nadiua. Ja als onze anys anà a estudiar a un internat de Perpinyà, com solien fer les famílies benestants de l'Empordà i de Girona. A la capital del Rosselló i a la Catalunya del Nord hi anà repetidament al llarg de la seva vida, en moltes ocasions per refugiar-se de la persecució de la qual sovint fou objecte. Però

El 1842 arribà a ser elegit i destituït fins a cinc vegades per no voler jurar fidelitat al general Espartero

fou a Barcelona on assolí la seva maduresa política i on es consolidà com al líder republicà del sector que posteriorment es convertí en el republicanisme federal. El seu ideari era proper a la francmaçoneria carbonària. En aquest grup, que reunia els rituals i les formes de la maçoneria tradicional amb un radicalisme democràtic i amb l'igualitarisme social i l'incipient obrerisme, arribà als càrrecs més alts (anomenats «graus») abans de complir els vint-i-dos anys. També simpatitzà amb l'ideari igualitari d'Étienne Cabet, de qui va traduir *La història popular de la revolució francesa* (1846), per bé que políticament Terrades fou partidari de l'acció directa i revolucionària, com bé demostrà al llarg de la seva vida. L'esmentat Rahola digué que, a la Catalunya del seu temps, no va haver-hi moviment revolucionari «que ell no inspirés o dirigís».

Un revolucionari de les idees

Paral·lelament, però de manera molt lligada a la seva actuació política, Terrades fou un destacat periodista, escriptor i dramaturg. Fou també, doncs, un revolucionari de les idees. Així, fun-

>> Terrades fou un dels inspiradors intel·lectuals de la revolta que el 1842 es féu a Barcelona contra Espartero.

dà a Barcelona el diari *El Republicano* (1842), i abans ja havia impulsat uns fulls volants de propaganda republicana que eren coneguts popularment com a *Hojas Terradas*. També va promoure el periòdic *El Porvenir* (1843) i dues capçaleres més: *La Campana* i *La Unión*, de les quals no s'ha conservat cap exemplar. L'estudiós Jaume Guillaumet ha valorat molt la «intuïció precoç» de Terrades «sobre la utilitat dels fulls impresos i de la mateixa premsa com a vehicles de comunicació i propaganda». Pensem que, en aquells moments, no existien d'altres grans mitjans de comunicació, que no aparegueren fins al segle següent.

En vista de les circumstàncies sociolingüístiques de l'època, Terrades féu periodisme en castellà, però fou també un pioner en l'ús del català en d'altres àmbits. Així, va ser un dels primers polítics que va utilitzar el català en els mítings, cosa que possibilità que la nostra llengua fos incorporada al llenguatge polític contemporani. I utilitzà la llengua pròpia en la seva obra escrita, cosa que el converteix en un dels principals representants del corrent més popular de la Renaixença literària, que començà a desenvolupar-se pels volts dels anys trenta del segle XIX. És en català la seva peça teatral *Lo rei Micomicó* (1838), que es convertí en una de les populars del moment, i també *La Campana* (1842), que esdevingué

un veritable himne dels republicans catalans del seu temps.

Terrades, doncs, fou també un dels primers escriptors que posaren la literatura al servei de les seves idees polítiques, a esdevenir el que ara coneixem com a «escriptor compromès». L'obra teatral abans esmentada, *Lo rei Micomicó*, és un perfecte exponent de l'anomenat «teatre militant». Es tracta d'una farsa de caire antimonàrquic, el missatge de la qual és que l'ideal d'un monarca just i desinteressat és senzillament impossible d'aplicar. L'obra, breu i divertida, va ser estrenada a Figueres i a Barcelona el 1838, i tingué un gran èxit de públic. Un prestigiós home de teatre, Àngel Carmona, en el seu llibre *Dues Catalunyes* (1967), considerà Terrades un precursor de Bertolt Brecht, ja que les seves obres aparegué gairebé un segle abans que les del prestigiós dramaturg germànic, con-

Va ser un dels primers polítics que va utilitzar el català en els mítings, cosa que possibilità que la nostra llengua fos incorporada al llenguatge polític contemporani

siderat el pare del teatre polític modern.

Encara és més clara i explícita la voluntat política de la seva cançó *La Campana* (1842), veritable himne dels republicans federals, ja que exposa el programa radical que defensaven. L'estrofa inicial constitueix la tornada que es repeteix després de cada nova estrofa, i diu: «Ja la campana sona / el canó ja retrona... / Anem, anem, republicans, anem a la victòria, anem». Cal mobilitzar-se perquè ha arribat el moment de fer-ho: «Ja és arribat el dia / que el poble tant volia / Fugiu tirans, el poble vol ser rei». I més endavant passa a exposar en què consisteixen els canvis que cal introduir, alguns dels quals tenen avui una vigència sorprenent pel fet de no haver estat encara plenament assolits: «Que pagui qui té renda / o bé alguna prebenda: tot qui no té, tampoc no deu pagar res». La popularitat que tingué fou extraordinària, però, a causa del missatge que defensava, la peça fou prohibida, i la gent que la cantava en públic podia ser detinguda. S'ha dit molt sovint que la música era de Josep Anselm Clavé, que compartia el mateix ideari que Terrades, però aquesta atribució no és plenament demostrada. Actualment, la cançó ha estat recuperada pel grup coral *Ara Pla!*

Terrades fou també autor d'un altre títol, cronològicament anterior a les obres fins ara reportades, ja que es tracta d'una novel·la que publicà, en castellà, als seus vint-i-tres anys. El seu títol original és *La Esplanada* (1835) i té com a rerefons històric les execucions en massa ordenades a Barcelona el 1828 per part del capità general comte d'Espanya a l'esplanada de la ciutatella. No es tracta encara d'una obra antimonàrquica, sinó més aviat d'una crítica antiabsolutista. En dates més recents, el 1988, aquesta novel·la fou reeditada en una versió catalana que anà a càrrec de M. Àngels Anglada.

Per acabar, val la pena reportar l'atribució que l'esmentat Àngel Carmona va fer de Terrades, que, segons ell, encarnava «un tipus que desmenteix el tòpic del català ranci, covard i ensopit: el català imaginatiu, audaç i generós».

Enric Pujol és historiador.